

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 20. januarija 1893.

Politiški oddelek.
Deželna avtonomija.

II.

Tako optimistični ne smemo biti, da bi glavno mesto nove deželne skupine postala morda Ljubljana. To čast si bode znal pridobiti nemški Gradec. Ta je mnogo večji od Ljubljane, ima vseučilišče in druge višje znanstvene zavode in sploh še mnoge druge prednosti pred Ljubljano. Glavna stvar je pa, da bi pri tem imeli veliko besedo Nemci, ki bi iz narodnih ozirrov ne hoteli priznati kake prednosti slovenski Ljubljani. Liberalni in konservativni Nemci bi se lepo združili, da branijo prvenstvo nemškega Gradca. Da pa glavno mesto močno vpliva na deželo, vedo pač dobro koroški in štajerski Slovenci. Nova pokrajina bi dobila v kratkem popolno nemški značaj, samo prav na jugu bi Italijani si obdržali glavno besedo. Gradec je pa tudi jedno najbolj zagrizenih nemških mest, kar je že večkrat pokazal. V Gradcu niti slovensko-nemških plakatov ne trpe po zideh. Od tacega mesta naj bi bili odvisni mi Slovenci.

Ponižanje Ljubljane v mesto druge vrste v tej deželni skupini bi neugodno vplivalo na njen razvoj in pa na razvoj vsega slovenstva. Slovenci bi imeli še manj kako duševno središče, kakor sedaj, ker bi vse gledalo le v Gradec, od kodar bi prihajalo vse dobro in slabo za Slovence, seveda poslednjega bi bilo mnogo več.

Nekoliko ugodneje razmere bi bile za nas Slovence, kar se tiče razmerja mej slovanskim in neslovanskim prebivalstvom, ko bi se ne pridružil novi deželni skupini Trst, ter bi se mu pustilo sedanje izjemno stališče. Ali vzlic temu bi v tej skupini Nemci in Italijani imeli 60.000 večine. Proti taki izločitvi Trsta je pa še več drugih pomislikov. Z avstrijskega stališča bi se pri preustroji države ne moglo Trstu dati take samostojnosti, ki bi po razširjenji deželne avtonomije bila še mnogo večja nego sedaj. Tržačani bi to samostojnost najbrž

še zlorabili v škodo Avstrije. Pa tudi blizu 30.000 Slovencev v Trstu in okolici mi ne moremo pre-pustiti Italijanom na milost in nemilost. Nemcem bi pač seveda bilo najugodnejše, ko bi se Trst odločil, ker bi potem Gradec ne imel v Trstu nekakega tekmeca. Za Slovence bi kaj tacega ne bilo želeti.

Južno-štajerski list misli, da vse zlo za Slovane v Avstriji izvira le od centralizma. Temu mi pač ne moremo pritrditi. Sedanja centralistična ustava ni kriva, da se nam kratijo pravice, temveč le to, da se sedanja ustava ni izvela. Da se je izvela v vseh njenih določbah, bi se mi Slovenci danes ne imeli dosti pritoževati. Da se pa ustava ni izvela, temu je nekoliko krivo, da čeških zastopnikov dolgo ni bilo na Dunaji, da bi bili priganjali vlado, da izvede ustavo. Tako so pa Čehi se celo ustavljali ustavi, Nemci pa tudi niso hiteli z izvedenjem onih odstavkov, kateri bi bili Slovanom v korist. Nič boljše ne bode, če se vpelje deželna avtonomija. Nemci zaradi tega ne bodo niti za las pravičnejši postali. Slovenci bodemo pa še toliko na slabšem, da potem ne bodo nam mogli ničesa pomagati naši severni bratje Čehi in Poljaki.

Prav nobenega zaupanja pa nimamo v to, da bi se pri nas morda vpeljale narodne kurije, kakeršne so se nameravale na Češkem, da bi potem Nemci in Italijani ne mogli majorizovati Slovencev. Te kurije bi utegnile postati k večjemu ovira vsakemu vspešnemu parlamentarnemu delovanju. Ž njimi bi se le to doseglo, da bi Slovenci ne mogli ničesa doseči, ako bi tudi kdaj bili tako srečni, da bi v skupnem deželnem zboru imeli večino. Nemška kurija bi v tem slučaju vse naše sklepe preprečila. Nam Slovcem bi pa kurijatni ugovor le malokdaj mogel koristiti. Z vredbo kurij se daje varovati že pridobljene pravice, nove se pa pridobiti ne dado. Slovenci na Koroškem in Štajerskem, v Istri in v Trstu se morajo še boriti za slovenske ljudske in srednje šole in slovensko uradovanje. V vseh teh slučajih nam kurije ne morejo ničesa pomagati. S kurijami se poprej ne moremo zadovoljiti, da dobimo slovenske ljudske, srednje

in visoke šole, ter se povsod našemu jeziku zagotovi narodna enakopravnost. Tega pa nam gotovo Nemci ne bodo precej dali, če se povekša deželna avtonomija.

Sicer pa vselej kurije ne morejo varovati niti že pridobljenih pravic. Koliko lahko stori deželni odbor administrativnim potom, je nam že znano. Pri razširjenji deželne avtonomije bi lahko še več storil, posebno v šolskem oziru. V vseh teh slučajih bi pa slovenska kurija ničesa storiti ne mogla, ker bi mogla ugovarjati le deželnozbornskemu sklepom. Ker so koroški, štajerski in kranjski Nemci, pa primorski Italijani še mnogo brezobzirnejši nego drugi liberalci v narodnem oziru, zato bi Slovenci prišli z dežjo pod kap, ako bi se uvel tak federalizem, kakor ga želi „Südsteierische Post.“ Res so ob začetku ustavne dobe celo nekateri slovenski poslanci bili za tak federalizem. Tedaj so bili drugi časi. Na to še nikdo mislil ni, da bodo kdaj v planinskih deželah najhujši nasprotniki Slovanov. Vsi so videli le v čeških in dunajskih Nemcih največje nasprotnike slovanstva, ali sedaj pa že dunajski in češki Nemci v narodnem oziru niso dovolj odločni, to je nestrpnih nemškimi Štajercem. To smo videli, ko se je sklepala češko-nemška sprava in mnogokrat pozneje. Kako sovraštvo vidimo v Celji in Celovci. Kolikokrat moramo baš proti odločbam štajerskih in koroških oblastev iskati že pravice na Dunaji. Ne spominjamo se z lepo sklepa, ki bi ga bil storil štajerski, koroški, isterski ali pa tržaški deželni zbor, ki bi bil v prid Slovincem.

Kdo nam more dati kako jamstvo, da se kurije ne bi zlorabile proti nam. Kdo bi pa odločeval, kdaj se imajo v dvomljivih slučajih vprašati kurije. Najbrž predsednik deželnega zbora, kakor sedaj v državnem zboru predsednik odločuje, če je treba za kako stvar dvetretjinske večine. Predsedoval bi pa najbrž vselej kak Nemeč, ki bi že znal tako stvari zasukavati, da bi bili le mi Slovani na škodi.

Iz povedanega je jasno, da mi Slovenci ne moremo biti za tak federalizem, naj se nam še tako priporoča in vsiljuje bodi si od te ali od one strani. Ž njim bi se mogli sprijazniti jedino, če bi se pridružila nam tudi Dalmacija. V tem slučaju bi bilo v tej skupini 1,477.254 Nemcev in Italijanov, ter 1,822.278 Slovanov. Slovani imeli bi kacic 345 tisoč večine. Ta bi bilo tolika, da bi morda odvagala večjo premožnost in kulturo Nemcev. Pri neugodnih razmerah bi pa še v tem slučaju utegnili Nemci in Italijani zapovedovati v tej večini. Nemško-italijansko gospodstvo bi pa vsaj ne bilo stalno. Gotovo pa ni, da bi Dalmacija hotela se pridružiti tej deželni skupini, v kateri bi bili Slovenci. Dalmatinci teže v Zagreb in trdijo, da po zgodovinskem pravu pripadajo Hrvatski. Hrvatski ban se že sedaj imenuje ban Hrvatske, Slavonije in Dalmacije. Po tem takem je Dalmacija v teoriji del Hrvatske. Ko bi se hotela spraviti v kako drugo novo skupino, utegnili bi celo Hrvatje ugovarjati. Najbrž se pa pri osnovi naše države osoda Dalmacije reši po volji Dalmatincev.

Če se pa ne posreči dobiti Dalmacije za tako skupino, pa kakor je iz povedanega vidno, Slovenci ne moremo in ne smemo privoliti v deželno avtonomijo. Jedino narodna avtonomija nam more ugajati. Če pa Zjedinjene Slovenije ne moremo doseči, je pa najbolje, če se zadovoljujemo s sedanjo vredbo, ker vsaka drugačna vredba države bi bila za nas še neugodnejša. Pred vsem deljmo na to, da se izvrši ustava, kajti v okviru sedanje ustave se bode naš narod gotovo ložje razvijal, nego bi se pa pod federalizmom, ako pridemo v kako nam neugodno deželno skupino.

Veseli pa nas, da južno-štajarski list priporoča, da bi to vprašanje bolje proučavali. To bode vsekako dobro, da bomo vedli pravo ukreniti, ko bi prevredba naše države zares prišla na dnevni red in sploh, da bomo vedeli kako stališče je nam zavzeti proti češkemu državnemu pravu in podobnim vprašanjem. Samo če bomo to vprašanje vsestranski proučili, le potem ne bomo privolili v kaj, kar bi bilo nam v škodo.

Tudi „Slovenec“ je ponatisnil odstavek „Südsteierische Post“, ki je bil naperjen proti nam. Ker ta list zadnji čas porabi vsako priliko, da udari proti nam, bi si lahko mislili, da je ponatisnil ta odstavek jedino zaradi tega, ker je mislil, da je s tem nam jedno priložil. Pa bodi temu kakor koli. „Südsteierische Post“ je s svojim pisanjem ravno tako malo podrgnila „Slovenca“, če tudi ga naravnost ni imenovala. Ni tako dolgo tega, ko je „Slovenec“ pobijajoč „Slovenski Narod“ pisal prav odločno proti deželni avtonomiji. Da je dosleden, bil bi moral tudi „Südsteierische Post“ dati primeren odgovor. Tako si pa moramo misliti, da „Slovenca“ za tako važno vprašanje ni nič, in mu je dobro le za krepelce, če je treba udariti po nas ali pa po kakem drugem, njemu nevšečnem slovenskem listu in da mu pri tem ne pride prav nič na doslednost, če tudi se rad ponaša s svojo doslednostjo.

Češko šolsko društvo.

Osrednja Matica šolska je dopolnila 12. leto. Ves ta čas je stala na braniku domovine. Marljivo delujoč je obranila velik kos češke zemlje, katerega je že goltal nemški Moloh. „Narodi ne ugasnejo, dokler živi jezik!“ Za ohranjenje narodnega jezika je skrbela Matica v obmejnih, na polu ponemčenih krajih, tam, kjer mu najhujše grozi poguba. Ustanavljala je šole v takih občinah, kjer je dovolj za šolo godnih čeških otrok, pa jim nemška večina ni privoščila čeških šol. Šolska postava zagotavlja tudi manjšinam narodne šole; tisti pa, ki bi morali paziti na to, da se izpolnujejo postave, pravijo, da morajo stariši sami dokazati, da njih otroci res potrebujejo šole; dokazati morajo, da imajo res toliko otrok, da bi napolnili šolo; še več, dokazati morajo, da so jih toliko imeli že 5 let poprej, predno se zahtevali šolo. Zato pa je treba celo vrsto komisijonov in na teh komisijonih morali